

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ· ΚΑΙ ΔΕΥΘΥΝΣΕΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤ ΟΥΡΟΥΑΥ

καθηγητοῦ τῆς Γεωλογίας

ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ Πολυτεχνείῳ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ·

ΝΙΚ. Κ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ Δρ. Φ. Ε.

ΑΛΕΞΑΝ. Δ. ΒΑΛΒΗ Δρ. Φ. Ε.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἐν Ἀθήναις ἑτησίᾳ Δρ. 7.—

Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἑτ. » 7.50

Ἐξάμηνος » 4.—

Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Φρ. χρ. 8.—

ΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ»

Ὀδὸς Φειδίου ἀριθ. 13

κατωτέρω τοῦ Ἐλεγκτικῆς Συνεδρίου.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΑΔΟΥ

15 — ΛΕΠΤΑ — 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. Ἐρνέστου Haeckel ἱστορία τῆς φυσικῆς δημιουργίας ἢ περὶ τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως κατὰ μετάφρασιν Σταματίου Δ. Βάλβη.— Γεωλογικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὑπὸ Κ. Μητσοπούλου. — Φωτογράφοι τηλεφωνογραφία ὑπὸ Ν. Κ. Γερμανοῦ. — Ἡ Σελήνη ὡς γεωλογικὸς παράγων ὑπὸ Κ. Δ. Ζέγγελη.— Χρονικά.

ΕΡΝΕΣΤΟΥ ΗΑΕΚΚΕΛ,

Καθηγητοῦ τῆς ζωολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης,

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Ἡ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ

κατὰ μετάφρασιν

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Δ. ΒΑΛΒΗ

(Συνέχεια. Βλ. τὸ προηγούμενον φύλλον.)

Πᾶσα γνῶσις ἔχει πηγὴν πρώτην τινὰ τῶν αισθήσεων ἀντίληψιν. Τοῦτο δὲν παραδέχονται μὲν, ἀναφέροντες τὰς ἐμφύτους παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ γνῶσεις, τὰς γνῶσεις τὰς λεγομένας **ἐκ τῶν προτέρων** (a priori)· ἀλλ' ὅμως ἡ δαρβινικὴ θεωρία παρέχει ἡμῖν τὰ μέσα ν' ἀποδείξωμεν, ὡς θὰ ἴδντε, ὅτι αἱ γνῶσεις αὗται αἰ ἐκ τῶν προτέρων ἐκτῆθησαν **ἐκ τῶν ὑστέρων** (a posteriori), καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει καταδείκνυνται προερχόμεναι ἐκ τῆς πείρας. Γνῶσεις ἀρχικῶς προερχόμεναι ἐξ ἀντίληψεων καθαρῶς ἐμπειρικῶν καὶ ἐκπηγάζουσαι ἐπομένως ἐκ πείρας καθαρῶς αισθητικῆς, ἀλλ' ἔχουσαι τὸ ἰδιάζον τοῦτο, ὅτι ἐκτῆθησαν διὰ σειρᾶς γενεῶν, φαίνονται

εἰς τὰς γενεὰς τὰς τελευταίας ὡς γνῶσεις ἀνεξάρτητοι, ἔμφυτοι, κεκτυμένοι ἐκ τῶν προτέρων. Πᾶσαι αὗται αἰ ἐκ τῶν προτέρων λεγόμεναι γνῶσεις ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ὑπὸ τῶν ζῶων, τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, εἶτα δέ, μεταβιβάσθεισαι κατὰ μικρὸν διὰ τῆς κληρονομικότητος, ἐγένοντο γνῶσεις ἐκ τῶν προτέρων. Ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει αἱ γνῶσεις αὗται καταδείκνυνται ἔχουσαι βάσιν τὴν πείραν, καὶ δυνάμεθα σαφῶς ν' ἀποδείξωμεν διὰ τῶν νόμων τῆς κληρονομικότητος καὶ τῆς προσοικειώσεως ὅτι ἐν τῷ εἶδει αἰ ἐκ τῶν προτέρων γνῶσεις δὲν διαφέρουσι κατ' οὐσίαν τῶν γνῶσεων τῶν ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν αισθήσεων πείρα εἶνε ἡ ἀρχικὴ πηγὴ **παισῶν** τῶν γνῶσεων. Αὕτη δὲ μάλιστα ἡ πείρα εἶνε τὸ ὄριον ὀλοκλήρου τοῦ ἡμετέρου ἐπιστητοῦ, καὶ οὐδέποτε ἐν οὐδενὶ δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν πραγματικὴν καὶ θεμελιώδη ὑπόστασιν οὐδενὸς φαινομένου. Ἡ δύναμις ἡ κρυσταλλογόνος, ἡ βαρύτης, ἡ χημικὴ συγγένεια μένουσι κατὰ τὴν ἐαυτῶν οὐσίαν παντελῶς ἀκατανόητοι εἰς ἡμᾶς, καθ' ὃν τρόπον ἡ κληρονομικότης καὶ ἡ προσοικειώσις.

Ὅθεν, ἐξηγουμένη ἡ δαρβινικὴ θεωρία καθ' ἓνα καὶ μόνον τρόπον τὸ σύνολον τῶν φαινομένων, ἄπερ πρὸ μικροῦ διὰ βραχυτάτων ἐπεξηλήθωμεν, καταδεικνύσα ἡμῖν ὅτι ἡ γενεσιουργὸς τῶν φαινομένων τούτων αἰτία εἶνε μία καὶ ἡ αὐτὴ συστατικὴ τοῦ ὄργανισμοῦ ιδιότης, ἐκπληροῦντι πᾶν ὅ,τι δικαιούμεθα ν' ἀναμένωμεν παρ' αὐτῆς ἐν τῷ παρόντι. Ἀλλ' ὅμως ἔχομεν λόγους ἰσχυροῦς νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι τὰς ἐσχάτας ταύτας αἰτίας, εἰς ἃς ὁ Δαρβίνος κατέληξε, διπλαθὲν τὰς ιδιότητας τῆς κληρονομικότητος καὶ τῆς προσοικειώσεως, θὰ δυνηθῶμεν νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ πορρότερω, καὶ ὅτι θὰ κατορθώσωμεν, παραδείγματος χάριν, ν' ἀποδώμεν εἰς ἐκενῖα τὰ

φαινόμενα ὡς λόγον μοναδικὸν τὰς τῶν μορίων σχέσεις ἐν τῇ συνθέσει τῆς ὕλης τῆς λευκοματικῆς. Βεβαίως ἐπὶ τινὰ χρόνον οὐδεμίαν θὰ ἔχωμεν γνῶσιν τῶν γεγονότων τούτων, καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἀρκοῦμεθα ὅτι ἠρευνήσαμεν τὰ φαινόμενα μέχρι τοῦ σημείου τούτου, ὡς ἐν τῇ νευτωνικῇ θεωρίᾳ προχωροῦμεν μόνον μέχρι τῶν πλανητικῶν κινήσεων καὶ τῆς βαρύτητος, ἥτις εἶνε καὶ αὐτὴ κατ' οὐσίαν αἰνίγμα ἀκατανόητον εἰς ἡμᾶς.

Ἄλλ' ὅμως, πρὶν ἐπιληφθῶ σπουδαιότερον τοῦ κυρίου ὑποκειμένου τῶν μαθημάτων τούτων, ὁπλαδὴ τῆς θεωρίας τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν κυρίων αὐτῆς ἐπακολούθων, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἱστοριολογήσω ὀλίγον, νὰ ῥίψω βλέμμα ἀναδρομικὸν ἐπὶ τὰς σπουδαιότατας καὶ τὰ μάλιστα διαδεδομένας τῶν γνομῶν, ἅς οἱ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Δαρβίνου ἐξέφρασαν περὶ τῆς δημιουργίας τῆς ὀργανικῆς, περὶ τῆς γενέσεως τῶν ποικίλων εἰδῶν τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν. Οὐδαμῶς προτίθεται νὰ κάμω εἰς ὑμᾶς λόγον περὶ πασῶν τῶν πολυαριθμῶν κοσμογονικῶν ποιήσεων τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων εἰδῶν καὶ γενῶν καὶ φυλῶν, ἐπιθεωρῶν αὐτὰς συγκριτικῶς. Ὅσον διαφέρουσα καὶ γόνιμος καὶ ἂν εἶνε τοιαύτη ἐξέτασις ἐξ ἐπόψεως ἐθνογραφικῆς καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, ἤθελε παρασύρῃ ἡμᾶς εἰς παρέκβασιν μακροτάτην. Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ πλεῖστοι τῶν θρύλων τούτων τῶν κοσμογονικῶν ἔχουσι χαρακτῆρα οὕτω φανταστικόν, οὕτως ἄμοιρον πάσης γνώσεως σπουδαίας τῆς φύσεως, ὥστε οὐδὲν ἀπολύτως κέκτνται διαφέρον ὡς πρὸς τὴν φυσιογνωστικὴν τῆς κοσμογονίας ἐξέτασιν. Θὰ περιορισθῶμεν λοιπὸν μόνον ἐν τῇ ἐκθέσει μιᾶς ἐκ πασῶν τῶν μὴ ἐπιστημονικῶς ἐσχηματισμένων κοσμογονιῶν, ὁπλαδὴ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς κοσμογονίας τῆς μωσαϊκῆς, ἐνεκα τῆς μεγίστης ἐπιδράσεως, ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν, εἴτα δὲ θὰ μεταβῶμεν εἰς τὰς κοσμογονικὰς ὑποθέσεις τὰς ἐπιστημονικῶς διατυπωθείσας καὶ ἀρξαμένας μετὰ τοῦ Λινναίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Πᾶσαι αἱ διάφοροι ἰδέαι, ἅς οἱ ἄνθρωποι ἐσχημάτισαν μέχρι τοῦδε περὶ τῆς γενέσεως τῶν διαφόρων ζῳικῶν καὶ φυτικῶν εἰδῶν, δύναται εὐκόλως νὰ καταταχθῶσιν εἰς δύο μεγάλα καὶ ἀντίθετα πρὸς ἀλλήλα συστήματα, εἰς κοσμογονίας φυσικὰς καὶ εἰς ὑπερφυσικὰς κοσμογονίας.

Τὰ δύο ταῦτα συστήματα ἀνταποκρίνονται τελῶς εἰς τοὺς δύο κυρίους τρόπους, καθ' οὓς ὁ ἄνθρωπος ἀντελήθη τὸν κόσμον, εἰς τὰς δύο ἐκείνας ἐποπτείας, ἅς ἀντιδιείλομεν πρὸς ἀλλήλας, ἀποκαλοῦντες τὴν μὲν μοναδικὴν ἢ ἐνωτικὴν, τὴν δ' ἑτέραν δυαδικὴν ἢ διχαστικὴν. Ἡ κοινὴ ἐποπτεία, ἥτις εἶνε ἡ δυαδικὴ ἢ τελεολογικὴ (ζῳικῆ), θεωρεῖ τὴν ἐνόργανον φύσιν ὡς προεσκεμμένον ἔργον πλάστου ἐνεργοῦντος συμφῶνως πρὸς σχέδιον· ὅθεν ἐν παντὶ ζῳικῷ ἢ φυτικῷ εἶδει ἀνακαλύπτει φυσικῷ τῷ λόγῳ «ἐνσεσαρκωμένον δημιουργικὸν λογισμὸν», τὴν ὑλικὴν ἐκφάνσιν αἰτίας τελικῆς ἐχούσης σχέδιον,

ἐπιδιωκούσης σκοπὸν (causa finalis). Ἀναγκάζεται λοιπὸν νὰ καταφύγῃ πρὸς ἐξήγησιν τῆς γενέσεως τῶν ὀργανισμῶν εἰς μεθόδους ὑπερφυσικὰς, ὁπλαδὴ εἰς μὴ μηχανικὰς μεθόδους. Δικαιούμεθα δὲ κατὰ ταῦτα ν' ἀποκαλέσωμεν αὐτὴν **ὑπερφυσικὴν κοσμογονίαν**. Ἐκ πασῶν δὲ τῶν τελεολογικῶν τούτων κοσμογονιῶν ἡ τοῦ Μουσῆως ἐξήσκησε τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν, διότι, κυρωθεῖσα ὑπὸ διαπρεπεστάτου φυσιοδίφου, οἷος ὁ Λινναῖος, ἐγένετο γενικῶς καὶ ἐν τῇ φυσιογνωσίᾳ μετ' εὐνοίας ἀποδεκτὴ. Ἄλλὰ καὶ αἱ γνῶμαι αἱ κοσμογονικαὶ τοῦ Κυβιέρου, τοῦ Ἀγασσιζ καί, γενικώτερον εἰπεῖν, τῶν πλείστων φυσιοδίφων καταλέγονται εἰς τὸ σύστημα τοῦτο, ὡς καὶ τῶν ἰδιωτῶν τῆς ἐπιστήμης αἱ γνῶμαι.

Τούναντίον δὲ ἡ ἐξελικτικὴ θεωρία ἡ ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου ἐκτεθειμένη, περὶ ἧς ἀσχολούμεθα ἐνταῦθα, ἀποκαλοῦντες αὐτὴν **φυσικὴν κοσμογονίαν**, ἢ θεωρία αὐτῆ, ἣν εἶχον ἤδη διατυπώσῃ ὁ Goethe καὶ ὁ Lamarck, ἄγει κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ὀριστικὴν παραδοχὴν τῆς **μοναδικῆς** ἢ **μηχανικῆς** (αιτιολογικῆς) ἐποπτείας τοῦ κόσμου, ἂν τις προαγάγῃ τὴν θεωρίαν ταύτην εἰς τὰ λογικὰ αὐτῆς ἐπακόλουθα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἐκείνην τῆς φύσεως τὴν δυαδικὴν ἢ τελεολογικὴν, ἡ μηχανικὴ θεωρία θεωρεῖ τὰς μορφὰς τῆς τε ὀργανικῆς καὶ τῆς ἀνοργάνου φύσεως ὡς ἀναγκαῖα προϊόντα δυνάμεων φυσικῶν. Ἐν ἐκάστῳ ζῳικῷ ἢ φυτικῷ εἶδει διαβλέπει οὐχὶ τὸν ἰλοποιηθέντα λογισμὸν πλάστου προσωπικοῦ ἀλλὰ τὴν ἐν χρόνῳ ἐκφάνσιν βήματός τινος ἐν τῇ πορείᾳ τῆς μηχανικῆς ἐξελίξεως τῆς ὕλης, τὴν ἐκφάνσιν αἰτίας ἀναγκαίως γενεσιουργοῦ, ὁπλαδὴ μηχανικῆς αἰτίας (causa efficiens). Ἐν ᾧ δὲ ὁ τελεολογικὸς δυαδισμὸς ἐν τοῖς θαυμασιότις δὲ δημιουργίας ζητεῖ μόνον τὰς ἀθαιρέτους ἐπινοίας πλάστου ἰδιοτρόπου, ὁ αιτιολογικὸς μοναδισμὸς, στοχαζόμενος τῶν ἀληθινῶν αἰτιῶν, ἀνευρίσκει ἐν ταῖς ἐξελικτικαῖς ταύταις φάσεσι μόνον τὰ ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα τῶν αἰωνίων καὶ ἀναλλοιώτων τῆς φύσεως νόμων.

Συχνότατα παρέστησαν ὅτι ὁ μοναδισμὸς οὗτος, ὑπὲρ οὗ συνηγοροῦμεν ἐνταῦθα, εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἰλισμὸν. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀκολουθίαν ἀπεκάλεσαν «**ἰλιστικὰ**» τὸν τε δαρβινισμὸν καὶ ἐν γένει ὁλόκληρον τὴν τῆς ἐξελίξεως θεωρίαν, ἔδεν δυνάμεθα νὰ μὴ διαμαρτυρηθῶμεν ἐκ προοιμίων κατὰ τοῦ δισημάντου τῆς λέξεως ταύτης καὶ κατὰ τῆς ἀπιστίας, μεθ' ἧς ὑπὸ τινῶν γίνεται χρῆσις αὐτῆς πρὸς ἀποκέρυξιν τῆς ἡμετέρας θεωρίας.

Διὰ τῆς λέξεως «**ἰλισμὸς**» ἐναλλάσσονται καὶ συγχέονται γενικῶς δύο πράγματα, οὐδὲν ἀπολύτως κοινὸν ἔργῳ ἔχοντα, ὁπλαδὴ ὁ ἰλισμὸς ὁ φυσιογνωστικὸς καὶ ὁ ἠθικὸς ἰλισμὸς. Τί ἰσχυρίζεται κατ' οὐσίαν ὁ φυσιογνωστικὸς ἰλισμὸς, ὅστις εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς ὅ,τι ἡμεῖς λέγομεν **μοναδισμὸν**; Οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀπλοῦν τοῦτο, ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ βαίνει κατὰ λόγους φυσικοῦς, ὅτι πᾶν ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν

ἑαυτοῦ αἰτίαν καὶ πᾶσα αἰτία τὸ ἑαυτῆς ἀποτελεσμα. Ὅθεν ὑποβάλλει τὸ σύνολον τῶν ἀντιληπτῶν φαινομένων εἰς τὸν τῆς αἰτιότητος νόμον, δηλαδὴ εἰς τὸν νόμον τοῦ ἀναγκαίου συνδέσμου τῶν ἀποτελεσμάτων μετὰ τῶν αἰτιῶν Ἀποκρούει ἀπολύτως πᾶσαν εἰς τὸ θαῦμα πίστιν καὶ πᾶσαν ὡς πάντοτε κατ' ἐξομοίωσιν πρὸς τὸν ἄνθρωπον προσυνηληγμένην ιδεάν περὶ μεθόδων υπερφυσικῶν. Ὅθεν κατ' αὐτὸν οὐδαμῶς μὲν ὑπάρχει πλέον ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ περιφερείᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιστητοῦ ἀληθῆς μεταφυσικῆ, τοῦναντίον δὲ πανταχοῦ ὑψίσταται καθαρὰ φυσικῆ. Κατ' αὐτὸν εἶνε ἀξίωμα αὐτονόητον ὅτι ἡ ὕλη, ἡ μορφή καὶ ἡ δύναμις εἶνε ἀδιακρίτως συννηωμένα. Ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ εὐρεία περιοχῇ τῆς ἀνοργάνου φυσιογνωσίας, ἐν τῇ φυσικῇ, τῇ χημείᾳ, τῇ ὀρυκτολογίᾳ, τῇ γεωλογίᾳ, ὁ ἕλισμός οὗτος εἶνε οὕτω γενικῶς παραδεδεγμένος καὶ ἀπὸ χρόνου τοσοῦτο μακροῦ, ὥστε οὐδεὶς δύναται καὶ ν' ἀμφιβάλλῃ κἀν περὶ τῆς βασιμότητος αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως πάντῃ ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ βιολογίᾳ, ἐν τῇ ὀργανικῇ φυσιογνωσίᾳ, ὅπου τὸν εἰρημένον ἕλισμὸν ἐκ πολλῶν μερῶν ἐξακολουθοῦσιν ἐτι προσβάλλονται, χωρὶς ἄλλως νὰ τῷ ἀντιτάσσων ἄλλο τι ἢ τὸ μεταφυσικὸν φάντασμα δυνάμεως ζωϊκῆς ἢ καὶ ἀπλᾶ θεολογικὰ δόγματα. Ἄν λοιπὸν ἡμεῖς κατορθώσωμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι πᾶσα ἡ ἀντιληπτὴ φύσις εἶνε μία, ὅτι οἱ αὐτοὶ αἰώνιοι, ἀναλλοίωτοι, μεγάλοι νόμοι» λειτουργοῦσιν ἐν τε τοῖς φαινομένοις τῆς ζωῆς τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν καὶ ἐν τῇ αὐξήσει τῶν κρυστάλλων, ὡς καὶ ἐν τῇ δυνάμει τῆς ἐλαστικῆς τάσεως τοῦ ὕδατος αἰσθητοῦ, ὑποβάλλομεν δικαίως εἰς τὴν μοναδικὴν ἢ μηχανικὴν θεωρίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν σφαιρᾶν τὴν βιολογικὴν, τὴν τε ζωολογίαν καὶ τὴν βοτανικὴν. Θὰ ἔχη τις λόγον τότε νὰ κατηγορήσῃ ἡμῶν ὡς ἕλιστῶν; Κατὰ ταύτην τὴν ἐννοίαν ὁλόκληρος ἡ ἀκριβὴς φυσιογνωσία καὶ ἐπὶ πάνσιν ὁ τῆς αἰτιότητος νόμος εἶνε καθαρῶς ἕλιστικά».

Ὁ τῶν ἠθῶν ἢ ἠθικὸς ἕλισμὸς εἶνε πρᾶγμα πάντα διάφορον τοῦ φυσιογνωστικοῦ τούτου ἕλισμοῦ, μεθ' οὗ οὐδὲν ἀπολύτως ἔχει τὸ κοινόν. Ἐκεῖνος, ὁ ἠθικὸς, ὁ ἀληθὴς ἕλισμὸς ἔχει σκοπὸν μοναδικὸν ἐν τῇ πράξει τῆς ζωῆς τὴν ἐξεζητημένην ἠδονὴν τῶν αἰσθήσεων. Μεθῶν μὲν ὑπὸ πλάνης ἀξιοθρηνήτου, ἥτις παρίστανται εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόλαυσιν τὴν καθαρῶς ἕλικὴν ὡς τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ φθάνει ὁ ἄνθρωπος εἰς ἱκανοποίησιν ἀληθῆ, μὴ εὐρίσκων δι' ἄφ' ἑτέρου τὴν ἱκανοποίησιν ταύτην ἐν μηδεμίᾳ αἰσθητικῆς ἠδυπαθείας μορφῇ, μεταπίπτει ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκείνην, καταναλισκόμενος ἐν τῇ διώξει ταύτῃ. Ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀξία τῆς ζωῆς δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἕλικῃ ἠδονῇ ἀλλ' ἐν τῇ πράξει τῇ ἠθικῇ, ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἢ ἀληθὴς δὲν ἐδρεῖται ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς ἀγαθοῖς ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ βίῳ τῷ ἐναρέτῳ, — αἱ βαθεῖαι αὐταὶ ἀλήθειαι εἶνε ἀγνωστοὶ εἰς τὸν ἠθικὸν ἕλισμὸν. Μάτην ἀρα πειρῶνται νὰ εὐρωσι τὸν ἕλισμὸν τούτον παρά

τοῖς φυσιοδίφαις καὶ τοῖς φιλοσόφοις ἐκείνοις, ὧν ἡ ὑπερτάτη ἀπόλαυσις εἶνε ἡ πνευματικὴ θεωρία τῆς φύσεως, ὧν ὁ σκοπὸς ὁ ὑπερτατος εἶνε ἡ γνῶσις τῶν νόμων τῶν φυσικῶν. Ὅστις θέλει νὰ ἴδῃ τὸν ἠθικὸν ἕλισμὸν, ἄς ἀναζητήσῃ αὐτὸν ἐν τοῖς μεγάροις τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρ' ἐκείνοις τοῖς ὑποκριταῖς, οἵτινες ὑπὸ τὴν σκέπην προσωπεῖον αὐστηρᾶς εὐσεβείας ἔχουσι μόνον σκοπὸν τὴν ἐξάσκησιν ἱεραρχικῆς τυραννίδος καὶ τὴν ἕλικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλοσίου. Οἱ τοιοῦτοι τύραννοι καὶ ἀγύρται, ἐξαμβλύναντες τὴν διάνοιαν ὥστε νὰ μὴ δύνηται νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπειρον εὐγένειαν τῆς ὑπ' αὐτῶν καλουμένης «ἕλικῃς εὐτελοῦς» καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων, ἀπερ ἡ εὐτελής αὐτῇ ἕλικῃ παράγει, ἀναισθητοῦντες πρὸς τὰ ἀνεξάντλητα τῆς φύσεως θέληγντρα, ἀμαθέστατοι ὄντες τῶν νόμων αὐτῆς, ἐκτοξεύουσι κερανοῦς καθ' ὁλοκλήρου τῆς φυσιογνωσίας, κατὰ τῶν πνευματικῶν προόδων τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐπιτελουμένων, στιγματίζοντες καὶ ταῦτα καὶ ἐκείνην ὡς ἀμαρτωλὸν ἕλισμὸν, καὶ ἀποτολμῶσι νὰ κακουργώσῃ ταῦτα αὐτοί, οἱ καταβοροροῦμενοι ἐν τῇ εἰδεχθεστάτῃ μορφῇ τοῦ εἰρημένου ἠθικοῦ ἕλισμοῦ. Οὐ μόνον ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῶν ἀναμαρτήτων παπῶν μετὰ τῆς ἀτελευτήτου αὐτῶν ἀλύσεως τῶν φρικωδῶν ἀμαρτημάτων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποτρόπαιος ἠθικὴ ἱστορία τῆς ὀρθοδοξίας ἐν πάσι τοῖς τύποις τοῖς θρησκευτικοῖς παρέχουσιν ἡμῖν, κύριοι, ἱκανὰ τῶν λεγομένων μαρτύρια.

Ἴνα ἐν τῷ μέλλοντι ἀποφύγωμεν τὴν συνήθη σύγχυσιν τοῦ ἠθικοῦ τούτου ἕλισμοῦ τοῦ παντελῶς καταδικαστέου καὶ τοῦ ἡμετέρου ἕλισμοῦ, τοῦ φυσιογνωστικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ, κρίνομεν ἀναγκαῖον ν' ἀποκαλέσωμεν τὸν τελευταῖον **μοναδισμόν** (Monismus) ἢ **πραγματικισμόν** (Realismus). Ἡ ἀρχὴ τοῦ μοναδισμοῦ τούτου εἶνε ἡ καλουμένη ὑπὸ τοῦ Καντίου «ἀρχὴ τοῦ **μηχανισμοῦ**», περὶ ἧς διαβρόδην ὁ φιλόσοφος οὗτος λέγει ὅτι **ἄνευ αὐτῆς οὐδεμία ἐν γένει φυσικὴ ἐπιστήμη** δύναται νὰ ὑπάρχῃ. Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶνε ὅλως ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ἡμετέρας «φυσικῆς κοσμογονίας», καὶ χαρακτηρίζει αὐτὴν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τελεολογικὴν πίστιν εἰς τὸ θαῦμα τῆς κοσμογονίας τῆς υπερφυσικῆς.

(Ἀκολουθεῖ.)

Ἐν τῷ προσεχῇ φύλλῳ

τὸ τέλος τοῦ δευτέρου μαθήματος τοῦ Haeckel.

Ἐν αὐτῷ

Περὶ τῆς κοσμογονίας τοῦ Μωϋσέως καὶ ἀνάπτυξίς τοῦ φυσιογνωστικοῦ συστήματος τοῦ μεγάλου Σουηδοῦ φυσιοδίφου

Αἰνναίου.